

"הוא הגדול מכולם"

הערצתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א כלפי מרן הראי"ה קוק זצ"ל

ההכרות בין משפחת אלישיב לבין הראי"ה קוק התחילה כבר אצל הסבא, הגאון המקובל ר' שלמה עלישוב בעל ה'לשם שבו ואחלמה'.
רבי שלמה עלישוב, מגזע האר"י הקדוש, למד בישיבת טלז ולאחר שרכש בקיאות וחריפות בספרות התלמוד, בבלי וירושלמי, וספרי ההלכה הראשונים והאחרונים, התחיל קובע עתים בלילה לתורת חכמת הנסתר ובמשך הזמן היה לאחד מגדולי מסביריה של קבלת האר"י. בהיותו בעיר שוול התוודע לראי"ה, אשר באותה שעה שימש כרב בזוימל, ומעת לעת נפגשו והיו רגילים להיות נעורים כל הלילה ולעסוק בכתבי האר"י.

עליית הגרי"ש בעזרת הראי"ה

לעת זקנתו, פעל הראי"ה שתתאפשר עלייתו לארץ, לו ולמשפחתו – בתו, חתנו ובנם הקטן יוסף שלום אלישיב – הגרי"ש שליט"א.

במכתב שכתב בעל ה'לשם' לראי"ה בשנת תרפ"ב, הוא מבקש:

"...אמנם ידידי, הנה חתני הרב הגאון מורנו הרב אברהם שליט"א, אשר הוא משתמש פה זה איזה שנים בכתר הרבנות בתוך שאר הרבנים המובהקים דפה, וזה ערך ט"ו שנה אשר כבוד גאונו שליט"א היה מכיר לו היטיב ע"י שהיה עמו איזה פעמים בדובלין הסמוך לריגא על הרחצה בים, והוא מוסמך מכבודו. והנה קשה לי מאוד להפרד ממנו, ולזאת בבקשתי הוא לשלוח נא ונא היתר כניסה גם אליו, הוא עתה בן חמישים שנה, בתי היא בת מ"ח שנה, שמה הוא חיה מושא, ולהם בן יחיד שמו הוא יוסף שלום. ואני מבקש מכבודו היתר כניסה עבורם ג"כ".

במידה רבה, העלאתם ארצה הצילה אותם מהפוגרומים הנוראים שהיו באותה תקופה בהומל, מקום מגורם. כך עולה גם ממכתב שקיבל הראי"ה באותם ימים מרבי יצחק אלישיב זצ"ל, בנו של בעל ה'לשם', ובו כתוב כך: "אנא בשם ולמען השם להשתדל בזה במהרה – כי עוד מעט כבר כלה הקיץ והחורף ממשמש – והצרות רודפים והרוחות סוערים והחזיונות הומים רח"ל – ומי יודע יומו של מחר – והנסיגות הורונו שלא לחכות וכל המקדים מוקדם למנוחה ושלוה".

ואכן, כשהראו פעם לגרי"ש את האגרת של סבו בעל ה'לשם' אל הראי"ה, חייך ואמר (בתרגום לעברית): "בזכותו של הרב (כך מכנה הגרי"ש את הראי"ה) זכינו להגיע לארץ ישראל ולהנצל מהרציחות שהיו באותה תקופה ברוסיה".

האדרת של הרב קוק

לאחר שעלה בעל ה'לשם' ארצה, היה נפגש פעמים רבות עם הראי"ה, והיו השנים לומדים ביחד קבלה. על הביקורים ההדדיים ביניהם, מספר ר' יצחק אריאלי זצ"ל¹: בהזדמנות ליויתי את הרב [קוק] לבית הרב אלישיב [בעל ה'לשם'], וכשהרב הופיע שם כיבדו הרב אלישיב שהרב יישב על מקומו. הרב סירב. אמר לו הרב אלישיב: כהן ונזיר. הסכים הרב וישב. הראה לו גליונות דפוס מספר 'לשם' ח"ג. התחילו להתפלפל בהערות של הרב. ושמעתי כשבא הרב אלישיב לביקור בבית הרב, זה היה בחורף, וכשהרב ראה שאין לו לבוש חם הוציא האדרת שיער שלו והלבישו ונתן לו במתנה. הרב הכירו עוד מימי צעירותו ונסע אליו לעיר שעוול, וכשבא ספרו ליד הרב אמר שהבית נתמלא אורה. כשנפטר שמעתי מפי הרב בהספדו שאילו זכינו היינו רואים עמודא דנהורא. ואמנם יש כאלו שלוהו לבית הקברות שראו עמוד בהכניסו לקבר. ברבות הימים עבר מעיל-האדרת בירושה לנכדו – הגרי"ש, ומאז נוהג הגרי"ש בימות החורף להתעטף במעיל קדוש זה².

קשר אישי עם הראי"ה

סיפר הגרי"ש אלישיב לת"ח אחד³, שבצעירותו זכה לקשר אישי עם הרב קוק, והיה זה בנושאים הלכתיים בהם עסק בימי בחורות. וכך זכה להיפגש עמו מספר פעמים. ופעם אחת כשחזר הראי"ה מתפילה בכותל המערבי, הצטרף הגרי"ש לחבורת מלוויו של הראי"ה, וצעד עמו לביתו. מתוך הכרותו של הראי"ה את אופיו הנעלה של הגרי"ש ועמידתו על שקידתו המיוחדת בתורה, דאג לשדכו לבתו של מקורבו הצדיק ר' אריה לוי זצ"ל.

השידוך והחתונה

לסיפור השידוך (שהיה בחורף שנת תרפ"ט) יש שתי גירסאות, אך בשתייהן מוסכם שהראי"ה היה זה שהכריע את קיום השידוך. נביא להלן את שתי הגירסאות:

א.

כשהגיעה העת ובתו של ר' אריה לוי זצ"ל הגיעה לפרקה, חיפש האב אחר חתן ראוי, תלמיד חכם ובר אוריין, וחשב לפנות לבחור יוסף שלמה אלישיב שהיה נודע כעילוי שקדן בירושלים. ר' אריה לוי הכירו אישית, מביקוריו אצל רבו בעל ה'לשם', סבו של הבחור. פנה ר' אריה לר' אברהם אלישיב, האבא, והציע את בתו לבנו. אמר לו ר' אברהם שיפנה לבנו ויחזירו למשפחת לוי תשובה בהקדם. שמח ר' אריה בליבו. המתין יום יומיים, חודש ואף יותר, אך לא הגיעה כל תשובה. לאחר כחצי שנה של המתנה, נואש ר' אריה מלחכות. גם בגלל שבאותה תקופה חלתה בתו במחלת הטיפוס, וחשב ר' אריה שאולי זוהי הסיבה לעיכוב בתשובה. (יש מבני המשפחה המספרים שהגרי"ש חיכה להצעות מסוג אחר, ויש שטוענים שבאותה תקופה הוא עדיין לא רצה להינשא).

היה זה בימי חג הפסח, ור' אריה כהרגלו ניגש להקביל את פני רבו הראי"ה ברגל. ובערב שביעי של פסח נכנס לביתו של הראי"ה זצ"ל, ומיד ראה הראי"ה שפניו של ר' אריה אינם כתמול שלשום, ושאלו לסיבת הדבר. בצערו גולל ר' אריה את כל ענין השידוך לפני הראי"ה. מיד פנה אליו הראי"ה ואמר: תאמר להם שה'וורא' אצלנו בבית במוצאי החג. הלך ר' אריה ולא ידע מה לעשות... כשלעצמו התבייש לדפוק על דלתם של משפחת

¹ עטורי כהנים גליון 239 אלול תשסד עמ' 24 אות טז.

² ע"פ עדויות יודעי דבר, מובא גם בספר 'השקדן'.

³ הרב שמואל ש'.

אלישיב, אך חזקה עליו מצוות רבו, וכך עשה. בהגיעו מחוץ לביתם, מיד ראוהו והזמינוהו פנימה. לאחר שאילת שלומו, שאל ר' אברהם אלישיב לפשר בואו. סיפר ר' אריה את הקורות אותו. מיד ענה ואמר ר' אברהם: מסכים אני לשידוך, אך נשאל את פי הנער לרצונו. לאחר בירור קצר⁴, הסכים יוסף שלום הצעיר לשידוך. אך עתה נתקלו הם בבעיה, שהרי הלכה היא, שחתן יראה את כלתו לפני הנישואין, וכאן אפילו זה לא היה. פתרון לדבר הציע החתן הטרי בעצמו, שלאחר תפילת שחרית בבוקרו של חג, לאחר שכל קהל המתפללים יתפזר לביתו, ימתין הוא בביהמ"ד והיא אף תבוא לשם. וכך היה: לאחר התפילה נשאר העלם לבדו ללמוד. ולפתע שמע את וילון המחיצה נפתח, ראו אחד את השני לרגע, ותיכף שוב נסגר הווילון. ובאותו מוצאי החג, קולות השמחה והששון יצאו מבית מרן הרב באירוסי השנים.

ב.

יש שמספרים שדווקא ר' אריה לוין הוא זה שהתלבט בקשר לשידוך, משום שחשש שהגרי"ש יהיה כל כך שקוע בתורה ושלא יעניק מספיק יחס לאשתו. וכלפי חששותיו אמר לו הראי"ה: כזה חתן לא תשיג בשום מקום. לפי גירסא דומה, בתו של ר' אריה לא רצתה להינשא, או משום שהגרי"ש מיעט בדיבור במהלך הפגישות, או בגלל מהירות העניין בו רצו לקיים את התנאים. הרב אריה לוין הי"ו, הקרוי על שם סבו הצדיק, מוסר גירסא דומה לסיפור⁵: "באחת הפעמים שהגיע סבי לרב קוק, הוא הציע לו לשידוך לבתו, אך ר' אריה לא שש כל כך להיענות להצעה זו. בהגיע ליל שבת, עברו כל הבאים לפני הרב קוק כדי לאחל לו 'שבת שלום' וכאשר הגיעו תורו של ר' אריה, השים עצמו הרב קוק כאילו לא הבחין בו ולא ענה לו לברכתו. ר' אריה נפגע, ותהה מה קרה? הוא נשאר לאחר התפילה בבית הכנסת וניסה לברר מפי הרב קוק מדוע הוא מקפיד עליו. אמר לו הרב קוק: איני מבין מדוע אינך מסכים להצעת השידוך שלי. הרי מדובר פה במשפחה מצוינת. שמע זאת ר' אריה ובמוצאי שבת השידוך קם והיה. ומי היה החתן שהרב קוק כל כך רצה לשדך לבתו של ר' אריה? הגרי"ש אלישיב שליט"א. ר' אריה לוין לא שכח אף פעם להכיר טובה לרב קוק על החתן המופלא וגאון הדור שהביא לביתו, אף שנים ארוכות לאחר אותו מעשה. כהוקרה לכך, הקפיד להתפלל תמיד בכל שנה ושנה בליל שביעי של פסח ובליל ראש השנה בבית הכנסת של הרב קוק, ולהביע לו בכך תודה". יש מספרים שגם הגרי"ש היה מצטרף אל חותנו באותם מועדים, ומתפלל אף הוא אצל הרב קוק.

האירוסין והחופה

האירוסין של הגרי"ש היו אצל הראי"ה בביתו, ותמונה מאותו אירוע היתה תלויה עד לפני מספר שנים בביתו של הגרי"ש, עד אשר כמה מבאי ביתו הסירו אותה. את ה'תנאים' ערך הראי"ה והוא גם סידר את הקידושין (הכתובה נכתבה ע"י הראי"ה, ראה צילום מתוך האתר 'כיכר השבת'). סיפר הרב אליעזר מלמד שליט"א: שמעתי מתלמיד חכם חשוב, מיוצאי "מרכז הרב", שפעם נכנס אצל הרב אלישיב בשאלה. ותוך דבריו השתבח הרב אלישיב בכך שהרב קוק ערך את חופתו. לימים, כיבד הגרי"ש את הראי"ה בעריכת פדיון הבן של בנו הגדול, רבי משה אלישיב שליט"א.

⁴ לפי אחת הגירסאות, ביקש הראי"ה שיקראו לר' יוסף שלום שיבוא לביתו, וכשהגיע, המליץ לו הראי"ה לקבל את ההצעה, ואכן בסופו של דבר הסכים ר' יוסף שלום.

⁵ בראיון לעיתון 'מרכז הענינים', י"ג ניסן תשע"א

הכתובה של הגרי"ש ממולאת בכתב ידו של מסדר הקידושין – הראי"ה קוק

סעודה שלישית אצל הראי"ה

סיפר הגאון ר' אברום שפירא זצ"ל, שכשהרב אלישיב אומר "הרב" הוא מתכוון לרב קוק. כששאל אותו אחד התלמידים: היכן הרב אלישיב למד אצלו? ענה: הרב אלישיב היה מגיע באופן קבוע לשיעור שהיה בסעודה שלישית אצל הרב קוק, שם היה הרב דורש בפרשת השבוע ומענייני דיומא⁶. אגב: גם גיסיו של הגרי"ש – ר' חיים יעקב לוי⁷, ר' רפאל לוי⁸, וכן ר' אהרן יעקבוביץ⁹, שנודעו לימים כגאוני ישראל, היו מגיעים בשבתות לסעודה שלישית אצל הראי"ה.

עם רצ"פ פראנק זצ"ל

הקנאים בירושלים, שביזו את גדולי הדור ובתוכם את מרן הראי"ה, לא בחלו באמצעים ולא נרתעו מאיש, ותקפו לא פעם את רבה של ירושלים באותה תקופה – הגאון ר' צבי פסח פראנק זצ"ל. בתקופה בה הוצע לגרי"ש אלישיב שליט"א לכהן כדיין בבית הדין בירושלים, בראשות הגרצ"פ, בא הגרי"ש להתייעץ עם ר' זליג ראובן על כך, ושאלו האם ליטול את התפקיד. ר' זליג ראובן, שהיה בידידות עם ר' צבי פסח, והיה בא לדבר עמו בלימוד מדי פעם, השיבו בצורה חד משמעית: "גם אם הקנאים יבזו אותך, הרי שהבזיונות שווים את מחיר תועלת השהייה במחיצתו של ר' צבי פסח".

הערצתו לראי"ה

מקורביו של הגרי"ש מוסרים כי הערכתו כלפי הראי"ה, היא כאל גאון וצדיק נשגב מיחידי הדור. בעיניו, מרן הראי"ה הוא 'קודש קודשים'. כשהגרי"ש מספר בשבחיו של הראי"ה, הוא כולו אש להבה, ומדבר בהערצה גלויה. במיוחד על גבי שולחן השבת, נוהג מדי פעם הגרי"ש לספר על דמותו המופלאה של הראי"ה. סיפר לנו אחד הרבנים, כי פעם אחת עלה שמו של הראי"ה בחדרו של הגרי"ש, ומייד נעמד הגרי"ש ממקומו לכבודו של הראי"ה. ת"ח אחר סיפר לנו, כי שמע כמה פעמים דברים של הגרי"ש בשם 'הרב', בסתמא, וכוונתו הייתה למרן הראי"ה קוק.

"הוא הגדול מכולם"

את הסיפור הבא שמענו מפי הרב ישראל משה סלומון שליט"א (בנו וממשיך דרכו של הרב ברוך שמעון סלומון זצ"ל, רבה של פתח תקווה שנפטר לפני כמה חודשים) במעמד שירת הים בשביעי של פסח: "מסורת חשובה היא המעמד הזה של אמירת שירת הים בליל שביעי של פסח במנגינות המקובלות מבית מרן הרב זצ"ל והרב חרל"פ זצ"ל. פעם נכנסתי עם אבא זצ"ל אצל מרן הרב אלישיב והיה זה בעידנא דחדוותא והם דיברו מעניינים שונים ולא כמו הכובד ראש הרגיל שהיה ביניהם כשהיו מדברים בדברי תורה. ואז שאל אבא את מרן הרב אלישיב על ההכרות שהיתה לו עם הרב קוק זצ"ל והוא אמר "הוא היה גאון וצדיק ראשו בשמים, די גרעסטע פון אלע" (תרגום: הוא הגדול מכולם). והמשיך הרב ישראל: מי שמבין את משמעות הביטוי הזה יכול להבין עד כמה גדול הוא היה¹⁰.

⁶ מפי דניאל ר'.

⁷ ראה זוהר עליון עמ' 65.

⁸ שבת הראי"ה גליון 32.

⁹ מפי בנו ר' שמעון יעקבוביץ הי"ו.

¹⁰ שבת הראי"ה גליון 72.

יחסו של הגר"ש לראי"ה קוק ומחאותיו כנגד הפוגעים בכבודו

"תראו לו את אגרות הראי"ה"

הרב יצחק דדון שליט"א מספר¹¹ על שני בחורים חרדים שהיו מאוד נגד הספר 'דת הציונות' (ובו דברי בלע והשמצות נגד הראי"ה קוק ורבנים נוספים), והם יזמו פנייה לכמה רבנים מגדולי העולם החרדי: לרב קנייבסקי שהתנער מהספר, ולרב אלישיב ולעוד אחד מגדולי העולם החרדי, ודנו איך לעצור את הספר הזה. הרב דדון מחזיק ברשותו הקלטה של אותו מפגש נדיר שבו הם דנים איך לעצור את הספר. ההקלטה נמצאת בתרגום מאידיש אבל מתרגום ראשוני נשמע הרב אלישיב אומר: "הוא לא יודע מי זה הרב קוק? תראו לו את אגרות הראי"ה שיראה את מי הוא משמיץ ככה". הרב דדון מספר כי הרב אלישיב אמר 'אם אני אצא נגדו אז יקראו אותו יותר ואני אעשה לו פרסום' אבל הוסיף שצריך לעצור את הספר דרך ההפצה. הרב דדון מסר כי נפגש אישית עם ההערכה העצומה של הרב אלישיב לרב קוק: "אני אישית הייתי אצל הרב אלישיב והראיתי לו את הספרים שלי עם דברים של הרב קוק והוא התעניין מאוד ושמח מאוד, בדרך אותי מכל הלב, התעניין אם יש פה דברים חדשים ועודד אותי להמשיך ולהוציא עוד מכתביו. מוסיף הרב דדון:

הרב יהושע רוזן סיפר לי שהחתן שלו היה עד ראייה שכשהזכירו את הרב קוק הרב אלישיב עמד וכששאלו אותו מדוע ענה: "כשמזכירים אצלנו בבית את הרב קוק אז עומדים". לרב אלישיב יש גם ספרים של הרב קוק בבית.

ומה עם הרבים שהיו עמו?

סיפר הגאון רבי שריה דבליצקי שליט"א:

פעם אחת באו לגר"ש אלישיב כמה אנשים, ודיברו עמו בענין מרן הראי"ה קוק. תוך כדי הדברים, אמר אחד האנשים: הרי היו שחלקו על הראי"ה, והתנגדו לו. מייד ענה הגר"ש אלישיב ואמר: "ומה עם הרבים שהיו עמו? ! והוא גם סידר לי את הקידושין!".

ההשמטה בעיניים למשפט

מקרה נוסף בו הגן הגר"ש אלישיב על כבודו של הראי"ה, היה בשנת תש"ס, כשיצא הספר החשוב 'עיניים למשפט' של הגאון הרב יצחק אריאלי זצ"ל (ובו ביאורים מהגמרא עד להלכה) בהוצאה מחודשת, תוך השמטת הדברים שכתב הרב המחבר (המופיעים במהדורה המקורית) על הרב קוק זצ"ל. הגר"י אריאלי היה מתלמידיו המובהקים של מרן הרב קוק זצ"ל, ואף שימש כאחד מראשי ישיבת "מרכז הרב", ואעפ"כ מלאם ליבם של המדפיסים להשמיט את דבריו על אודות רבו המובהק. וכך כתב שם בהקדמתו הגר"י אריאלי:

"וכמה מהחידושים נאמרו לפני גדולי ישיבתנו הקדושה 'מרכז הרב', היא הישיבה החופף עליה הוד רוחה של מחוללה, גאון ישראל וקדושו מרנא ורבנא רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, אשר גידלה וטיפחה בלימודים במסלולם הישר והאמיתי היא ההלכה, באהבת השי"ת, תורתנו הקדושה, עם הקודש וארץ הקודש. וברוב חסדי ה' הייתי מהזוכים לייסד ולהקים את הישיבה הקדושה בעבודה מאומצת, בהשקעת כוחות רוחניים וגופניים, ומאת מרן הרב זצ"ל הוטל עליי הנהלת הישיבה בתפקידיה השונים, והנני מנושאי הארון במשך כל זמן קיומה".

¹¹ מעיני הישועה גליון פרשת ראה, תש"ע.

בעקבות השמטה מכוערת זו, הושמעה ביקורת חריפה על האחראי על מהדורה זו, והוא הלך לשאול את הגרי"ש אלישיב שליט"א האם עשו המהדירים כשורה כשהשמיטו את דמותו של הרב קוק. כמובן, הרב אלישיב שלל את מעשיהם לחלוטין (קיימת עד היום הקלטה של הרב אלישיב בעניין זה). כשהצטדקו לפניו עורכי הספר וטענו שישנם בני ישיבות חרדיים שימנעו מרכישת הספר בשל אזכורו של הרב קוק, ענה הרב אלישיב: וכי בגלל כמה אנשים שלא יודעים, נשמיט את הרב קוק? בעקבות זאת הוחזרו הספרים לכריכיה, הגיליון הראשון הודפס מחדש, והכניסוהו במקום הגיליון המוטעה, וכך הספר נמכר היום¹².

ביטל דעתו מול הראי"ה

פעם אחת כתב הגרי"ש פסק הלכה בעניין מסוים, וכשסיים לכותבו, הראה לו אחד הנוכחים את דברי הראי"ה באותו עניין, ובהם פסק הלכה שונה. מייד קרע הגרי"ש את פסקו שלו, וביטל דעתו כלפי דעת מרן הראי"ה.

מחאתו נגד 'יתד נאמן'

העיתון 'יתד נאמן' פרסם סילופי דברים נוראיים על הראי"ה, בקשר לנאומו בפתחת האוניברסיטה העברית בירושלים, ומיד לאחר הוצאת העיתון התברר שהדברים שנכתבו היו שקריים ומגמתיים. גדולי ישראל (ביניהם הגר"נ קרליץ שליט"א) ביקשו והתחננו ממערכת העיתון שתפרסם התנצלות, אך היא התחמקה. כשהגיעו עורכי העיתון לביתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א, הוא מחה בחריפות על השקרים הנ"ל, וצעק בכאב: מדוע לא בדקתם את הדברים לפני שפרסמתם אותם? וכמובן שהורה להם לפרסם התנצלות מיידית, אך הם לא שמעו בקולו [ועיין בחוברת 'לכבודה של תורה' בעניין פרשה זו, ובעניין התעלמות עתונאים מדעת תורה]¹³.

גאב"ד ירושלים

בפעם אחרת, כשעשו כתבה בעיתון 'יתד נאמן' על איזה עניין, והוזכר בדרך אגב מרן הראי"ה, הם כתבו: "הראי"ה" ללא תואר נוסף. כשהגיע השמועה על כך לאוזני הגרי"ש, מחה בתוקף, וציווה על בעלי העתון לגנוז את כל העותקים שהודפסו, ולעשות עותק חדש של העיתון שבו יהיה כתוב: 'הראי"ה קוק, גאב"ד ירושלים'¹⁴.

הרב מבריסק היה איש אמת!

סיפר הרב שמעון יוסף מלר הי"ו, מחבר הספרים על בית בריסק, כי לפני שנים רבות הגיעו לידי מכתבים אותם שלח הגרי"ז מבריסק אל הראי"ה, ובהם תארי כבוד והערכה מרובים. כך למשל במכתב אחד הוא פונה אל הראי"ה: "הרב הגאון הגדול המפורסם, תפארת ישראל..." ובמכתב אחר מכנהו בתואר "פאר הדור". ביקש הרב מלר לפרסם המכתבים בספר האגרות של הרב מבריסק, והנה באו אנשים ואמרו כי הרב מבריסק עשה כך רק מפני שנזקק לעזרתו של הרב קוק, ולא משום שבאמת העריך אותו. נכנס הרב מלר אל הגרי"ש אלישיב ושאלו בדבר. שמע הגרי"ש את הטענות, והשיב כי הרב מבריסק היה איש אמת וכתב רק אמת, וממילא ברור שבאמת העריך מאוד את הראי"ה. ואכן בסופו של דבר נדפסו מכתבים אלו בספר אגרותיו של הרב מבריסק.

¹² הסיפור מובא בקיצור גם בספר 'השקדן'.

¹³ מפי גיסו.

¹⁴ בשם מקורבו הרב יוסף אפרתי שליט"א.

הרב קוק היה גדול ממנו

פעם אחת, כשהזכיר הגרי"ש דבר מסוים שאמר הראי"ה, שאלו אחד הנוכחים: "הרי ת"ח פלוני, אחד מגדולי הדור (ונקב בשמו) אמר אחרת!" וחשב להקשות בכך על הרב קוק. ענה הגרי"ש בפשטות: "נו, הרב קוק היה יותר גדול ממנו"¹⁵.

אשרי שזכיתי...

מספרים, שפעם אחת באו ואמרו לגרי"ש אלישיב שיש פשקווילים ברחובות שכתוב בהם 'אלישיב=קוק'. לשמע הדבר חייך הגרי"ש ואמר: "אשרי שזכיתי בסוף ימי להידמות לרב קוק...".

לא להשמיט שום דבר

אחד הסופרים החרדיים ביקש לכתוב ספר ביוגרפי על הצדיק ר' אריה לוי. וכבר כשהתחיל לאסוף את החומר על ר' אריה, גילה להפתעתו עד כמה ר' אריה היה דבוק במין הראי"ה. הרבה מן הסיפורים שהונחו על שולחנו, היו קשורים בצורה כזו או אחרת לראי"ה. התלבט אותו סופר כיצד לנהוג. אם יפרסם הדברים כהוויתם, הציבור החרדי לא יקנה הספר, ומה תועלת בעבודתו. ולשנות את הסיפורים – לא מלאו ליבו. בצר לו החליט לגשת אל הגרי"ש אלישיב, חתנו של ר' אריה, ושאל אותו מה לעשות. שמע הגרי"ש את ספקו, והורה לו בצורה ברורה שלא להשמיט שום מילה מקשריו של ר' אריה עם הראי"ה. והוסיף הגרי"ש בזה הלשון: אתה רוצה לכתוב ספר על ר' אריה לוי, או שאתה רוצה לכתוב בשביל הציבור, איך שהציבור רוצה?...

"הוא היה אדם קדוש, ומתנגדיו לא הבינו אותו"

מספר הגרי"ש בוקסבוים זצ"ל, מנהל מכון ירושלים, תלמידו של הגרש"ז אויערבך זצ"ל: "היה עורך אחד במכון שלנו שמצא קטע שהרב קוק הוציא והדפיס בקובץ תורני. לאחר שהכניס אותו לאוצר מפרשי התלמוד, עורך פלוני הוציא אותו. אחד מהעובדים התלונן על כך. קראתי לעורך ואמרתי לו: אני רוצה שאתה תלמד איתי את הקטע. אם יש לך קושיה ודבריו של הרב צריכים עיון אז בבקשה'. הוא ענה לי: "בכלל לא נכנסתי לעניינים. אני חושב שקטע מכתבי הרב קוק לא מתאים לאוצר מפרשי התלמוד". אמרתי לו: "מרגע זה אתה מפורסר". הוא לא קיבל את הדברים, והלכנו לדין תורה אצל הרב אלישיב. הרב אלישיב היה מזועזע. הוא אמר לאותו עורך: "אתה הכרת את הרב קוק? דע לך? הוא היה קדוש. הוא לא היה שייך לתקופה שלנו, ולא הבינו אותו טוב. בוודאי שר' יוסף רשאי לפטר אותך. אני הייתי עושה אותו דבר".

שהמחאה תבוא מהציבור!

לפני מספר שנים יצא לאור ספר בהלכות השמיטה, ובספר הופיעו דברי ביזוי על הראי"ה. ניגשו כמה אנשים אל הגרש"ז אויערבך זצ"ל ויבדלחט"א הגרי"ש אלישיב שליט"א, וביקשו מהם לפרסם מחאה כנגד הספר [בעניין הערצתו של הגרש"ז לראי"ה, מחאותיו כנגד המבזים, וברכתו למפרסמי גדולת הראי"ה, עיין בקונטרס 'אור שלמה' הוצ' אור האורות]. אמרו להם הגרש"ז והגרי"ש: "אם אנו נמחה זה לא יעזור, אנשים יגידו, טוב, הם הרי אווזים מהרב קוק. צריך שהמחאה תבוא מהציבור, שהציבור יכאב על הביזוי, ויפרסם מחאה נמרצת על כך!".

¹⁵ מפי בנו.

”המחלות הנוראות הם בגלל ביזוי ת”ח!”

בזמנו התפרסמו דבריו הנוקבים של הגרי”ש אלישיב בענין גודל העונש על ביזוי ת”ח וכבוד התורה. ”מה הפלא שבזמן האחרון מתפשטת המחלה שאין לה תרופה, שהרי זו מידה כנגד מידה” – אמר הגרי”ש, וכהוכחה לכך ציטט את מאמר חז”ל הידוע: ”כל המבזה ת”ח אין לו רפואה למכתו” [שבת קיט:], וכן את הפסוק ”ויהיו מלעיבים במלאכי האלוקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה’ בעמו, עד לאין מרפא”¹⁶.

דעת הגרי”ש על בעלי מחלוקת

את דעתו של הגרי”ש אלישיב בייחס לקנאים המרבים מחלוקות, נוכל ללמוד מדבריו שמסר בשמו חתנו הגאון ר’ יצחק זילברשטיין שליט”א, ואלה הם דבריו:

”הגמרא בגיטין [לא:] מספרת על רב הונא ורב חסדא שישבו ולמדו, ולפתע עבר במקום גניבא, אדם המוזכר בש”ס כמה פעמים. אמר אחד האמוראים לחברו: הבה נקום מפניו משום שהוא בר אוריין, ואילו השני הגיב שאין צורך לקום משום שגניבא הוא ‘פלגאי’, איש מחלוקת, ‘בעל מריבה’ כהגדרתו של רש”י.

הגרי”ש אלישיב הדגיש באוזניי את חשיבותו של רב הונא, וכפי שהגמרא [גיטין נט:] אומרת שאפילו רבי אמי ורבי אסי, ‘חשיבי דארעא דישראל’ התכופפו לפניו, ולמרות גדולתו העצומה – הוסיף מורי חמי – הוא היה מוכן להתכופף לפני גניבא. הרי לנו מושג ברום ערכו של גניבא, ואלמלא היה בעל מריבה היה רב הונא מכבדו ביותר. הרב אלישיב הדגיש עוד שהסיבה שרב הונא לא קם, היתה רק מפני פלגנותו, ולא בשל זלזולו של גניבא במצוות, כי אם היה איש המוני שאינו חרד על קיום מצוות הרי נפסק בשו”ע שאסור לקום מפניו. פלגנות זו הביאה אותו לבסוף אל עמוד התלייה, כמובא בגמ’ [גיטין סה:]. מורי חמי הצביע בפניי על המאירי במקום האומר: ”תלמיד חכם – כל שאינו מצויין במידותיו וטכיסיו, אין שאר חכמים חייבים לנהוג בו כבוד של תלמידי חכמים”. ”מצויין במידותיו וטכיסיו” – גם כאשר לפעמים צריך לעשות מחלוקת, יש לנהוג בטכיסים, כדי לא לגרום לחילול השם וחילול כבוד התורה, ומי שאינו נוהג כך לא צריך לכבדו”¹⁷.

הגרי”ש: ”שטן הפירוד מרקד בכל כוחו”

בשנת תש”ח הוציא הרב ד”ר טוביה גוטמן ז”ל ספר בשם ‘המבנה הרוחני של עמנו היהודי’ [הוצאת ‘אביר יעקב’ ירושלים תש”ח]. בהקדמת הספר כותב המחבר:

”העבודה שלפנינו היא קול קורא למלחמה נגד פירוד הלבבות של כוחותינו ולטובת אחדות אחינו בני ישראל באידיאל היהודי שלנו. השתדלתי לסלול כביש להגשמת האידיאל הזה. יהי רצון מלפני הקב”ה שכל חוגי עמנו ישאפו להגיע למטרה הזאת ויתאחדו על ידי השאיפה הזאת לאגודה אחת.

רבון העולמים, מודה אני לפניך שנתת לי את הכוח ואת הזכות לכתוב את הספר הזה לכבודך ולכבוד עמנו הישראלי”.

בפתח הספר מופיעה הסכמה של הגרי”ש אלישיב שליט”א (יתכן וזו ה’הסכמה’ הראשונה שנתן בחייו) והרי היא לפניכם:

”יוסף שלום עליאשאו

רב ”תפארת בחורים”

בעיה”ק ירושלים ת”ו

כ”ה, כ”ט מרחשוון, תש”ח, פעה”ק ירושלים ת”ו

ידידי הרב ד”ר טוביה גוטמן הי”ו, שהי’ מידידי אאמו”ר וצ”ל, רחש לבו לחבר ספר ע”ד הרעיון הנשגב והחשוב של התאחדות ההודית של עם ד’, להשיב לב אבות ולב בנים למקור ישראל.

¹⁶ דברים אלו מופיעים בספר ‘קובץ תשובות ממרן הגרי”ש אלישיב’.

¹⁷ ‘עלינו לשבח’ בראשית עמ’ תמ.

אם כי לא עיינתי במאמריו, אבל כפי שתיאר לי את עבודתו, היא חשובה מאוד בפרט לעת כזאת אשר שטן הפירוד מרקד בכל כוחו.
 ראוי מאוד לאוהבי עמנו להפיץ את ספרו לחזק עי"ז את רעיון האיחוד והשלום, ולהשיב לעם ד' את כבודו ותפארתו אשר הי' לו מימי קדם.
 ודי"ת שהשלום שלו יפרוש סוכת שלומו על עמו ישראל.
 כעתירת
 יוסף שלום עליאשאור".

בקרב תצא לאור החוברת 'אור הנשמות' על קשרי הידידות וההערכה בין גדול המקובלים רבי שלמה אלישוב זצ"ל (סבו של הגרי"ש) ומרן הראי"ה קוק זצ"ל

נשמח לקבל חומר נדיר (סיפורים או מסמכים) הקשורים לדמותו של מרן הראי"ה קוק כמו כן ניתן לקבל אצלנו מידע בכל הנוגע לתולדות חייו של הראי"ה

reiyaa@gmail.com

ארגון 'אור האורות'